מן החטא. הרהור עבירה: **עבורי מיעברא במלה.** נוחה לרגלות ומעברת על מדותיה: **פומא.** לקבל ולגדף על זמן סעודה כדי לגערו: **ומסדרא ליה גבא.** שגא לאכול עמו ומגערתו: **מספקקין.** נסתמין לשון ויפק [משני מ] כמו פוקקין הנקביים (שבת דף קכה:): **לרפא בלדה.** יש אחרת אגלה: **בחברפה.** מקבלת מוכחה יותר: **בסילפא.** קוץ: **סגריר.** יוסי בלב ורוח: **דלף עורב וגו' ואשה מדיינים נשפוה.** שוין הן: **סגוין בכספו.** שאין לו זריעה בקרקע בכל שעה מילר ודוחג שמא תייקר התבואה או יעבור שדר: **אין אלהים.** מי שאמר אין אלהים קרי נבל: **תברי.** פרסיים רשעים ומבזין ואינם מכיריס כבודם של ישראל: **שגא.** כפף: **נפל.** מרוב לער שהיו בני הישיבה מסויים בידם: **אמרו ליה מקבלי שובחא.** לבטל גזירתא: **פריץ יציב.** ע) ושמח: **אמרו ליה על שלשה גזרו.** אמר להם מפני שלשה עבירות שהיו ביד בני בבל: **גזרו על הכשר.** שלא יאכלו בשר שחוטה: אמר להם מפני עבירה שבידם שהיו גוזלים מתנות כהונה זרוע ולחיים וקיבה: ע) **[ועל המרחצאות מפני הטבילה.** שלא היו זהירין בה: **מחטטי שבבי.** מוציאים הנקביים מקבריהם]: **ששמחים ביום אידם.** בלא עליהם זו הגזרה להתאבל בה: **בכם ובאבותיכם.** ואבותם בבר מתו ומה מכה יש בהן ע) [אלא] חטוטי שבבי: **וכפיב ונבחר מות מחיים.** בתריה דההוא קרא דהומיל ואין ניתנים לקבורה היקף יבחרו החיים למות: **ג"ל.** הלי נבחר לא קאמר שיהו הן בוחרין מות מחיים אלא נבחר הוא דקאמר להו מוטב להן לרשעים שימותו ממה שימטאו וימיו: **מספר ימיו כפלים.** כלומר שמא בחלקו ודומה לו כאילו ימיו כפלים: **מאשה חן.** של אחריס: **רוכל.** המוכר בשמים לנשים להתקשט בהן ומלוי בו ליאוף ובא בעלה ופלעו: **בילון אש המבעיר גחלת.** כן ילרו מבעירו: **כלוב.** קן עופות: **מחר.** מת ואינו בעולם ולא יראה אותה לאגה הוא מילר וילא ודוחג עליה ונמצא שנלטער אתמול על עולם שאין שלו: **גוף.** פרגוד שחוצץ בין שכינה למלאכים ושם רוחות ונשמות נתונות שנברלו מששת ימי בראשית העתידות להנתן בגופים העתידים להברלות: **שנאמר כי רוח מלפני יעטוף.** הגאולה ונשמות שאני עשיתי (ג): **יעטוף.** לשון עבבה כדכתיב (בראשית ל) והיה העטופים לגבן. וריש משתעי בגאולה כי לא לעולם אריב וגו': **ואפס פרו ורבו.** בתריה דתרוייהו כתיב הלבן כמו שעשה שתיהן הוא:

מתני'

צרתה בצדה. רבא לטעמיה דאמר בסוף פירקין (לקמן סה.) נושא אדם כמה נשים על אשתו: **שיתקיים** ע"י **אחרים.** אע"ג דמשמע בפרק אע"פ (כתובות דף סג. ושם) שנשא בתו של ר"ע דקאמר התם ברתיה של ר"ע עבדא ליה לבן עזאי הכי הא אמר בפ"ק דסוטה (דף ד:) לגשא וגירש: יוצא

מן החטא [ע] מקרי ליה רב יהודה לרב יצחק בריה [1] ומוצא אני מר ממות את האשה א"ל כגון מאן כגון אמך [ע] והא [2] מתני ליה רב יהודה לרב יצחק בריה אין אדם מוצא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה שנאמר [2] יהי מקורך ברוך ושמח מאשת נעוריך וא"ל כגון מאן כגון אמך מתקיף תקיפא ועבורי מיעברא במלה היכי דמי אשה רעה אמר אביי מקשטא ליה תכא ומקשטא ליה פומא רבא אמר מקשטא ליה תכא ומהדרא ליה גבא אמר רבי חמא בר חנינא [8] כיון שנשא אדם אשה עונותיו מתפקקין שנאמר [3] מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה' [ע] במערבא כי נסיב אינש איתתא אמרי ליה הכי מצא או מוצא מצא דכתיב מצא אשה מצא טוב מוצא דכתיב ומוצא אני מר ממות את האשה אמר רבא אשה רעה מצוה לגרשה דכתיב [4] גרש לץ ויצא מדון וישבות דין וקלון ואמר רבא אשה רעה וכתובתה מרובה צרתה בצדה דאמרי אינשי בחברתה ולא בסילתא ואמר רבא קשה אשה רעה כיום סגריר שנאמר [5] דלף טורד ביום סגריר ואשת מדינים נשתוה ואמר רבא בא וראה כמה טובה אשה טובה וכמה רעה אשה רעה כמה טובה אשה טובה דכתיב מצא אשה מצא טוב אי בגוה משתעי קרא כמה טובה אשה טובה שהכתוב משבחה אי בתורה משתעי קרא כמה טובה אשה טובה שהתורה נמשלה בה כמה רעה אשה רעה דכתיב ומוצא אני מר ממות את האשה אי בגוה משתעי קרא כמה רעה אשה רעה שהכתוב מגנה אי בגיהנם משתעי קרא כמה רעה אשה רעה שגיהנם נמשלה בה [6] הנני מביא רעה אשר לא יוכלו לצאת ממנה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה זו אשה רעה וכתובתה מרובה [7] נתנני ה' בידי לא אוכל קום אמר רב חסדא אמר מר עוקבא בר חייא זו אשה רעה וכתובתה מרובה במערבא אמרו זה שמזונותיו תלוין בכספו [8] בניך ובנותיך נתונים לעם אחר [7] אמר רב חנן בר רבא אמר רב זו אשת האב [9] בגוי נבל אבעיסם אמר רב חנן בר רבא אמר רב זו אשה רעה וכתובתה מרובה רבי אליעזר אומר אלו הצדוקים וכן הוא אומר [10] אמר נבל בלבו אין אלהים וגו' במתניתא תנא אלו אנשי ברבריא ואנשי מרטנאי שמהלכין ערומים בשוק שאין לך משוקץ ומתועב לפני המקום יותר ממי שמהלך בשוק ערום רבי יוחנן אמר אלו חברים אמרו ליה לר' יוחנן אתו חברי לבבל שגא נפל אמרו ליה שוחדא תריץ יתיב גזרו על ג' מפני ג' גזרו על הבשר מפני המתנות גזרו על המרחצאות מפני הטבילה קא מחטטי שבבי מפני ששמחים ביום אידם שנאמר [11] והיתה יד ה' בכם ובאבותיכם אמר רבה בר שמואל זו חטוטי שבבי דאמר מר בעון חיים מתים מתחטטין א"ל רבא לרבה בר מארי כתיב [12] לא יאספו ולא יקברו לדומן על פני האדמה יהיו וכתיב [13] ונבחר מות מחיים אמר ליה נבחר מות לרשעים שלא יהיו בעולם הזה ויחטאו ויפלו בגיהנם [ס] כתוב בספר בן סירא אשה טובה מתנה טובה [ס] לבעלה וכתיב טובה בחיק ירא אלהים תנתן אשה רעה צרעת לבעלה מאי תקנתיה יגרשנה ויתרפא מצרעתו אשה יפה אשרי בעלה מספר ימיו כפלים העלם עיניך מאשת חן פן תלכד במצודתה אל תט אצל בעלה למסוך עמו יין ושכר כי בתואר אשה יפה רבים הושחתו ועצומים כל הרוגיה רבים היו פצעי רוכל המרגילים לדבר ערוה כניצוץ מבעיר גחלת ככלוב מלא עוף כן בתיהם מלאים מרמה אל תצר צרת מחר כי לא תדע מה ילד יום שמא מחר בא ואיננו נמצא מצטער על העולם שאין שלו מנע רבים מתוך ביתך ולא הכל תביא ביתך רבים יהיו דורשי שלומך גלה סוד לאחד מאלף [ע] אמר רבי אסי אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף שנאמר [14] כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי תניא רבי אליעזר אומר [ג] כל מי שאין עוסק בפריה ורביה כאילו שופך דמים שנאמר [15] שופך דם האדם באדם דמו ישפך וכתיב בתריה [16] ואתם פרו ורבו רבי [ע] יעקב אומר [ג] כאילו ממעט הדמות שנאמר [15] כי בצלם אלהים עשה את האדם וכתיב בתריה ואתם פרו וגו' בן עזאי אומר כאילו שופך דמים וממעט הדמות שנאמר ואתם פרו ורבו אמרו לו לבן עזאי יש נאה דורש ונאה מקיים נאה מקיים ואין נאה דורש ואתה נאה דורש ואין נאה מקיים אמר להן בן עזאי ומה אעשה [ד] שנפשי חשקה בתורה אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים תניא אידך רבי אליעזר אומר כל מי שאין עוסק בפריה ורביה כאילו שופך דמים שנאמר שופך דם האדם וסמיך ליה ואתם פרו וגו' רבי אלעזר בן עזריה אומר כאילו ממעט הדמות בן עזאי אומר וכו' אמרו לו לבן עזאי יש נאה דורש וכו' [ס] ת"ר [17] ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל מלמד

מדרש, יעטוף כמו (בראשית ל) והעטופים לגבן (נדה יג.) כי לא לעולם אריב, לאחר זמן הגאולה, ולא לגצח אקצוף מלגאול, כי רוח אשר לפני, נשמות שבגוף, יעטוף הוא המתחר, כמו העטופים לגבן, ונשמות שאני עשיתי (ע"ז ה.).

עין משפט נר מצוה

קה א טוש"ע אה"ע סי' ל סעיף ל בהג"ה:
קו ב ג שם סעיף ל:
קז ד מיי' פט"ו מהלכות אישות הלכה ג טור ש"ע שם סעיף ד:

תורה אור השלם

1. ומוצא אני מר ממות את האשה אשר היא מצודים וחרמים לבבה אסורים ידיה טוב לפני האלהים ימלט ממנה וחוטא יילכד בה:
קהלת ז כו
2. יהי מקורך ברוך ושמח מאשת נעורך:
משלי ה יח
3. מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מיי:
משלי יח כב
4. גרש לץ ויצא מדון וישבת דין וקלון:
משלי כב י
5. דלף טורד ביום סגריר ואשת מדינים נשתוה:
משלי כז טו
6. לכן כה אמר יי הנני מביא אליהם רעה אשר לא יוכלו לצאת ממנה וזעקו אלי ולא אשמע אליהם:
ירמיהו יא יא
7. נשקר על פשעי בידו ישתרגו עלו על צוארי הכשיל כחי נתני אדני בידי לא אוכל קום:
איכה א יד
8. בניך ובנתיך נתנים לעם אחר ועיניך ראות וכלות אליהם כל היום ואין לאל ידך:
דברים כח לב
9. הם קנאוני בלא אל כעסוני בהבליהם ואני אקניאם בלא עם בגוי נבל אכעיסם:
דברים לב כא
10. למנצח לדוד אמר נבל בלבו אין אלהים השחיתו התעיבו עלילה אין עשה טוב:
תהלים יד א
11. ואם לא תשמעו בקול יי ומריתם את פי יי והיתה יד יי בכם ובאבתיכם:
שמואל א יב טו
12. ושטחום לשמש ולירח ולכל צבא השמים אשר אהבום ואשר עבדום ואשר הלכו אחריהם ואשר דרשום ואשר השתחוו להם לא יאספו ולא יקברו לדמן על פני האדמה יהיו:
ירמיהו ח ב
13. ונבחר מות מחיים לכל השארית הנשארים מן המשפחה הרעה הזאת בכל המקמות הנשארים אשר הדחתים שם נאם יי צבאות:
ירמיהו ח ג
14. כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי:
ישעיהו נז טז
15. שפך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלהים עשה את האדם:
בראשית ט ו
16. ואתם פרו ורבו שרצו בארץ ורבו בה:
בראשית ט ז
17. ובנחה יאמר שובה יי רבבות אלפי ישראל:
במדבר י לו

מסורת הש"ס

ע) [סנהדרין כב:]. ע) שם, ג) ברכות ח., ד) שם נו. ע"ש, ה) [סנהדרין ק: ע"ש], ו) לעיל סב. ע"ש ה. מה יג.; ז) [מילקוט ובע"א אותא רבי עקיבא וכן אותא בשאלתות פ' נח סימן ה וע"ע תוספתא פ"מ], ח) [נ"ב פב. ע"ש], ט) ס"א וסמך רש"ל, י) [רש"ל], כ) [רש"ל],

הגהות הב"ח

(א) גמ' כגון אמך איני וכא מתני: (ב) שם מתנה טובה בחיק יראל כל"ל ותיבות בבעלה וכתיב טובה ממתק: (ג) רש"י ד"ה שנאמר כי רוח וכו' שאני עשיתי יעטוף ומסיפא לרישיה מידרש:

תוספות ישנים

אתו מכרי לגבל שגא נפל מפורש בשבת (פ"ק) [דף מז]:

מוסף רש"י

בסילתא. בקעת עבה (נדה סז:). זו חטוטי שבבי. וכיון מכת מזיון של המתים (שמואל א יב טז). מספר ימיו כפלים. מרוב הגאה מסוכין בכפליים (סנהדרין קז:). רבים היו פצעי רוכל. כמה ומכה מכות מקבל רוכל המחזיר בעיר ונוגא מבשיטי נשים ועסקו עמהם, שפעמים שמוגלו בעלה עמה מתיחד עם אשתו ומכסו ופוגעו (שם). המרגילים לדבר ערוה. ניאוף הרי הן כניצוץ המבעיר את הגחלת, כשביב המבעיר את הספחם, כך כל אשר להם כלה והוקך. גחלת איקרי פחם שאינו כועד כדאמרינן (ברכות נג:) גחלים עוממות (סנהדרין שם). ככלוב. דיריה של עופות (שם). מה ילד יום. מה אירע היום שמא למחר איננו, שמא הוא היום (שם). נמצא מצטער. על העולם שאין שלו. שמיצר על יום שאינו עתיד לראות, והיינו עולם שאינו שלו שהוא מצטער עליו ודומה על מנס מיום המחרת שלא תבא עליו לרה (שם). רבים יהיו דורשי שלומך. שתהא מתאהב עם הכל, ואף על פי כן לא תגלה סודך לכולם אלא לאחד מני אלף (שם). עד שיכלו כל הנשמות שבגוף. אומר יש ושמו גוף ומבראשית עולה כל הנשמות העתידות להולד ונתנם לשם (ע"ז ה.) אי: מדלר, כי גוף שם מקום המיוחד לנשמות העתידים להיות עולדים (נדה יג.). כי רוח מלפני יעטוף. הרוחות שלפני שנגזרתי להיות עולדים קודם, יעטוף, מעכב את הגאולה, דקאי בגאולה כתיב, כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף וגו' ונשמות שאני עשיתי יעטוף, ומסיפיה לרישיה

מתני׳ אינו רשאי נטו. אלא או יגרשנה או ישא אחרת עמה: **מופרש ליגשא לאחר.** ולא אמרינן עקרה היא דשמא הרהשון לא זכה ליבנות ממנה[1]: **גמ׳ מקן עשר שנים.** בא על הגר ואפי׳ אלא נסיב לה בהנך שני קמתי על שלא בא לארך כנגן שהיו שנים מרובות בפדן ארם לגמרך שאין שיינא תוהא לארך עולה לו דלמא משום עון תוהא לארך הס עקוריס: **לפיכך.** הואיל וקא חזינן שאין שיינא תוהא לארך מן המנין דתלינן דלא דבר הטוגעו מן ההריון אלא הוא או אלתה היא כו׳: **ונילף מיולחק.** ששהה עשרים שנה ולא נשא אחרת: **עקור היה.** ויודע שמחמת עצמו הוא ולקמן נפקא לן דעקור היה: **אברהם נמי עקור היה.** כדאמרינן לקמן והיכי ילפת מיניה: **הוהו מיבעי ליה כו׳.** כלומר יצחק עקור היה משום הכי לא נסיב אחריתי וקרא דילאלה בן ששים שנה לא יתירא הוא דתימא להכי כתביה רחמנא למיגמר מיניה שהיית עשרים שנה דהוהו מיבעי ליה כו׳ אבל מקן עשר שנים דאברהם אע״ג דעקור הוה ילפינן מיניה דאי לאו לדרשא למאי הלכתא קאשמעינן קרא מקן עשר שנים: **נייחס בזן.** לידע שנותיו של יעקב בן כמה שנים היה כשהלך לבית עבר וכשעמד על הבאר ובשלבי[2] גמרא דמגילה (דף יח.) מפרש לה והאי קרא דילאלה בן ששים שנה מייתי ליה התם דילפינן מיניה דגדול תלמוד תורה מכיבוד אב ואם שכל אותן שנים שהיה יעקב בבית עבר לא נענש עליהם: **ויעתר להם מיבעי ליה.** בשלמא אי אמרת תפלת יצחק על אשתו היתה היינו דכתיב ויעתר לו כמו שהיה מתפלל עליה ותהר רבקה אשתו אלא אי אמרת על עצמו היה מתפלל ולנוכח אשתו משמע ששניהם היו לועקים זה מול זה ויעתר להם מיבעי ליה: **נפי שאינו דומה.** תפלתו שהיה צדיק בן צדיק לתפלתה שהיתה צדקת בת רשע לפיכך תלה בו הכתוב: **עסר.** פל״א (א) בלע״ז: מוגבתם

יוציא ויתן כתובה. בסוף המדיר (כתובות עז. ושם) איכא פלוגתא דאמוראי כשנשא אשה ושהה עמה עשר שנים אם כופין אותו להוציא אם לאו וקשה דלמ״ד אין כופין תקשי ליה מהכא דקתני יוציא ולשון יוציא משמע בכפיה כדמשמע התם דאמר רב האומר איני זן ואינו מפרנס יוציא ויתן כתובה ופריך עליה שמואל עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון א) ונראה דלא משמע יוציא ב) לכפיה אלא היכא שעושה לאשה שלא כדין אבל הכא שאינו אלא משום דאינו רצאי לנטול מפריה ורבינא לא משמע לשון כפיה וכל הנהו דהמדיר (גז״ש) דתנן בהו יוציא ויתן כתובה בכפיה קאמר כיון שמתנהג עמה שלא כדין ונעיל בהמולך (דף לט.) נמי אמרי׳ כשאין רוצה לא ליינס ולא לחלוץ דמוזהרין אבל גדול למיכפייה לפי שמתנהג עמה שלא כדין שאינו רוצה לא לכנוס ולא לפטור ונראה לכופין אותו בשוטים דאי במילי הא אמר בסוף המדיר (כתובות עז. ושם) דבדברים לא יוסר עבד ותימה דכי פריך בהמדיר למאן דאמר כופין בנשא אשה ושהה עמה עשר שנים דאמר כופין אותו להוציא כתובה (ג״ז שם) והכיא דנערה שנתפתתה (שם מח.) דהאומר אי אפשי אלא אני בנגדי והיא בנגדה יוציא ויתן כתובה והסוא דסוף פירקין (לקמן דף פח.) דאמר ר׳ אמי הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה וי״ל דלא קתני הנך דאתייה כפייה דידהו על ידי פשיעת בעל[3] אלא הנהו דאתיין ממילא כגון מוכה שחין ובעל פוליפוס והא דקתני מלרף ומקמץ ובורסי אע״פ שנעשו אחר שנשאו הנהו אינן מתכוונים להקניטו ולצער את האשה[4] ומיהו קשיא דליתני בהא מתמת טענה דאמר בסוף פרקין (שם:) דכופין אותו להוציא אע״פ שאין פושע דמה יכול לעשות שהוא עקור ונראה לפרש דקתני סיפא בין שהיה עד שלא נישאו בין משנישאו בכולן אמר ר׳ מאיר יכולה היא שתאמר סבורה הייתי לקבל כו׳ והכא לא שייך למיתני בה סבורה הייתי שאני יכולה לקבל ורוכן מיתרלי בהסיא שנוא ובירושלמי משמע דאין כופין ג) בהנהו דתנן בהמדיר (כתובות עז.) ור״ח הביאו בשילהי אע״פ (שם סג.): ד) וזה לשונו בירושלמי בסוף אלמנה מיזונית תנינן גט המעושה בישראל כשר בעובדי כוכבים פסול אמר שמואל פסול ופוסל להכותה ואמר שמואל אין מעשים אלא לפסולות ה) (אמר שמואל) ו) והתניא המדיר אשתו מלהנות כו׳ ומשני שמעינן שמואל שמעינן שכופין בתמיה ס״מ דאין כופין אלא היכא דקתני כופין אבל היכא דאמרינן רבנן יוציא ולא פירשו כופין אומרים לו מייבנן רבנן להוציא ואם לא הוציא מוחר לקרותו ערביינא[7] אבל לכפותו בשוטים לא[8] וגר״ח כדברי האומר איני זן ואינו מפרנס כופין אותו להוציא ויתן כתובה והיא דהמולך (לעיל לט.) דחוזרים אבל גדול למכפייה היינו טעמא דכופין לפי שמונעה מכל עניני אישות בין תשמיש בין מזונות אבל משום תשמיש המטה לחודיה או משום מזונות לחודייהו אין כופין ומהסוא עובדא דבי נשיאה בקיסרי דסוף פירקין (לקמן פח.): דקאמר רבי יוחנן יוציא ויתן כתובה דמשמע התם דכופין ליה אין רואה דכופין כל היכא דקאמר יוציא דהתם לאו מימרא היא אלא כשבא מעשה לפניו זוה להם שיוציא משמע אמור להם לכפותו וכל היכא דלא קאמר בהדיא כופין אין כופין שלא יהא גט מעושה בישראל שלא כדין ופסול[1]: **יוציא** ויתן כתובה. נראה דבכל הנהו דתנן (כתובות עז.) שכופין אותו להוציא שנותן כתובה אע״פ שמגרש בעל כרחו מדפריך התם לתימיא בהדייהו הך דשאנה ר׳ אינים וקאמר הכא לאיתי לה כתובה ומשמע נמי התם (שם) דהוה תני בהדייהו אלמנה לכ״ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט אי לאו משום לחוייתא לא קתני והכגון אית לה כתובה דלאמר בית שיכולה להעריס[2] אבל אחרייני ים להם כתובה ובהדיא תני בתוספתא יוציא ויתן כתובה: **אע״פ** שאין **ראיה לדבר.** ראיה גמורה אינה דמשם אין ללמוד שיהא זקוק לגרש אשתו אפילו אם אי אפשר בלא גירושין ואדרבה ראוי ללמוד מכאן לאפי׳ אח״ל בעלמא הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה היכא דשהה עמה ר׳ אינים שרי להכניס צרתה כמו שמצינו באברהם אולי ירחמו מן השמים ויזכה עדיין לבנים ממנה כמו שלבסוף זכה אברהם משרה: **ולילף** מיצחק. ואם תאמר יצחק נמי לא שהה יותר מי׳ לפי מה שפי׳ שלא היתה רבקה אלא בת ג׳ כשנשאה ועד שהיתה בת י״ב לא היתה ראויה להוליד ויש לומר דמדרשים מלוקין בדפרשי׳ לעיל[3] ועוד דמוכח בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין פט.): שדורות האבותים היו ראויין להוליד הרבה קודם זמנן הזה: **אי הכי אברהם נמי עקור היה.** כדאמר לקמן אברהם ושרה טומטומים היו ואע״פ שמתפתח כבר נקרע כשנשא שרה[4] הכא אלינא דרבי יהודה פריך דאמרינן בהערל (לקמן פח.) טומטום שנקרע אין מוליד ועוד דאפי׳ לרבנן נמי דפליגי עליה לא שכיח שיוליד: יומי

מפקדה ואי לא מפקדה לא מענשא ואית לה כתובה והראב״ד פירש בהגהת ספרוגן דהא דמקשינן הכא ודלמא איהי היא דלא זכאי לישנא בעלמא הוא דקשיא ליה דקתני שמא לא זכה ליבנות הימנה ולא משום כתובה אקשי ליה: **הוא אמר מינה והיא אמרה מינה** א״ר אמי דברים שבינו לבינה היא נאמנת מ״ט איהי קים לה ביורה כתץ איהו לא קים ליה. **ה״ר אלפס פרשה** בבאין לדון על עסקי כתובה וכן פרש״י ז״ל. הוא אמר מינה ולית לה כתובה והיא אמרה מינה ואית לה כתובה (והא) וא״ר אמי היא נאמנת ויש לה כתובה. **וחקשה עליו הרב ר׳ אברהם אב״ד** ואבא מרי וב״ה למה ליה למימר לאנתתיה מינה דאינו יורה כתץ אפי׳ יורה כתץ יש לה כתובה שמא לא זכה ליבנות הימנה ואיהו דמפקיד מענש איהי דלא מפקדה לא מענשא וכתב הראב״ד דאינו דמעיקר לא זכה לבנות הימנה ואיהי כיון דלישון יוציא משמע כפייה היכא דעושה לה עולה. ומיהו אין לכוף שום אדם לגרש ולעשות מעשה עד שנמצא ראיה ברורה דהא אמרינן דגנו מעושה בישראל שלא כדין פסול ואין להתיר אשת איש מספק. כתובות ע. תוי״ט יוסף. ז. ושמא במקום שיש חשש ערמה אין לה כתובה. כתובות עז. תוי״ט פכורה. ח. וכי נקרע מוליד שפיר. מ״ש הגלס.

מסורת הש״ס

א) [ותוספתא פ״ח], ב) מגילה יח., ג) [תוליק ס: ע״ב], ד) [ע״ל ותמר רבין], ה) סוכה יד. ע״ב, ו) בס״מ ותוסף: אבל לא הלאה ומעמא דפרק בנמר, ז) [ע״ל פ״ח], ח) בכפיה כל״ב. יעב״ן, ט) [ע״ל בכל הגהות], י) [ליתא שם], כ) [רש״ל מ״ז], ל) [דף פא: ד״ה וקן],

תורה אור השלם

1. וְיָמֵת נָדָב וַאֲבִיהוּא לִפְנֵי יְיָ בְּהַקְרִבָם אֵשׁ זָרָה לִפְנֵי יְיָ בְּמִדְבַּר סִינַי וּבָנִים לֹא הָיוּ לָהֶם וַיְכַהֵן אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר עַל פְּנֵי אַהֲרֹן אֲבִיהֶם:

במדבר ג ד

2. וַהֲקִמֹתִי אֶת בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם לִבְרִית עוֹלָם לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ:

בראשית יז ז

3. וַתִּקַּח שָׂרַי אֵשֶׁת אַבְרָם אֶת הָגָר הַמִּצְרִית שִׁפְחָתָהּ מִקֵּץ עֶשֶׂר שָׁנִים לְשֶׁבֶת אַבְרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְאַבְרָם אִישָׁהּ לוֹ לְאִשָּׁה:

בראשית טז ג

4. וְיִהִי יַעֲקֹב בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקַחְתּוֹ אֶת רִבְקָה בַּת בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי מִפַּדַּן אֲרָם אֲחוֹת לָבָן הָאֲרַמִּי לוֹ לְאִשָּׁה:

בראשית כה כ

5. וְאַחֲרֵי כֵן יָצָא אָחִיו וְיָדוֹ אֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וְיִצְחָק בֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה בְּלֶדֶת אֹתָם:

בראשית כה כו

6. וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַיְיָ לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הִוא וַיֵּעָתֶר לוֹ יְיָ וַתַּהַר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ:

בראשית כה כא

7. שִׁמְעוּ אֵלַי רֹדְפֵי צֶדֶק מְבַקְשֵׁי יְיָ הַבִּיטוּ אֶל צור חֻצַּבְתֶּם וְאֶל מַקֶּבֶת בור נֻקַּרְתֶּם:

ישעיהו נא א

מוסף רש״י

ללמדך שאין ישיבת חו״ל עולה לו מן המנין. לפי שלא נאמר לו ואעפ״ג לגוי גדול עד שבא לארץ ישראל (בראשית מז ג). **למה נמנו שנותיו של ישמעאל.** מה לנו למנות שנות הרשעים, **כדי לייחס בהן שנותיו של יעקב.** על ידי מנין שנות ישמעאל אנו למדין בפחיה פרק מפנות יעקב עברו עליו כל הקורות והמולאות אומו, מכן אנו למדין שאימם בנים עבר י״ד שנה, כיצד אברהם בן פ״ו שנה כשנולד ישמעאל, וכשנולד יצחק היה בן מאה שנה, הרי היו לישמעאל י״ד שנה, ויצחק קודם ליעקב ששים שנה, הרי לישמעאל ע״ד, כמה פייסן משנותיו של ישמעאל ס״ג, נמצא שהיה יעקב כשמת ישמעאל בן ס״ג שנה (מגילה יז.). **למה נמשלה תפלתן של צדיקים כעתר.** דכתיב ויעתר יצחק לה׳ ויעתר לו (סוכה יד.).

מוסף תוספות

א. כגון האומר איני זן והמדיר והאומר אי אפשי לא קתני דפשיטא דכופין. מ״ש הגלס. דאם לא כן נמצאת מתה ברעב. רמב״ן כתובות עז.

ב. [ן]הוי כמו ממילא. שם.

ג. כתוס׳ כתובות ע. ד״ה יוציא: כתוס׳ שם: אומרים לו כבר חייבוך חכמים להוציא ואם לא תוציא מותר לקרותך עבריינא. וכ״כ בתוס׳ הרא״ש.

ד. בתוס׳ שם: אומרים לו כבר חייבוך חכמים להוציא ואם לא תוציא מותר לקרותך עבריינא. וכ״כ בתוס׳ הרא״ש.

ה. דאין כופין אלא בדבר שמתנהג עם האשה שלא כדין. תוס׳ יבמות. ו. ויותר נראה דכופין בכל הני כדפירש ר״י אלא דירושלמי קסבר ששייך כפייה במילי אבל לדידן דקי״ל דבדברים לא יוסר עבד ע״כ איירי בשוטי כיון דלשון יוציא משמע כפייה היכא דעושה לה עולה.

ז. תוס׳ כתובות ע. ד״ה דהא דאמרינן דגנו מעושה בישראל שלא כדין פסול ואין להתיר אשת איש מספק. כתובות ע. תוי״ט יוסף. ח. ושמא במקום שיש חשש ערמה אין לה כתובה. כתובות עז. תוי״ט פכורה. ט. וכי נקרע מוליד שפיר. מ״ש הגלס.

עין משפט נר מצוה

קח א מי׳ פט״ו מהל׳ אישות הלכה ז סמג עשין מט טוש״ע אה״ע סימן קנד סעיף ה:

קט ב ג מי׳ שם הלכה יא יב יד טוש״ע שם סעיף יא יב יח:

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה עתר פל״א בגנ״ז. נ״ב רחמ׳ והתוספות פ״ק דסוכה הביאנו על פירושו וכתבו דהעיקר כמו שפי׳ רש״י לשם עתר פורק״א בגנ״ז דהייינו שופי״ל בגלגון אחמנו שים לו עוקלים וע״ש בדף יד ע״ש:

לעזי רש״י

פיל״א. יגה.

פורק״א (בהג׳ הב״ח). קלשון.

תוספות ישנים

א) וא״ת ומאי ה) מקשה התם לרב תתליפא לוחיב מהך ברייתא דתני נשא אשה ושהה עמה וכו׳ יוציא ויתן כתובה וכל יוציא ר״ל כופין. ל״ל דוהאי יוציא לא משמע כופין אם לא שהתגלמוד מפרש בהדיא (ונראה דלהן כופין אלא בדבר שמתנהג עם האשה שלא כדין. אבל הכא אינו מתנהג שלא כדין דטעמא דאמרינן יוציא הייינו משום דנכנסיה אומו משום שאינו רצאי לינטל מפריה ורביה וגם ניחא דהתם פליגי אי ר״ל כופין אי לא. ב) דוהאי הכא לא ידענן דיוציא ר״ל כופין כדפרישית ובהכי פליגי דאמר אמר אין כופין ורב מתליפא אמר כופין ל״ל ר״ל דלב״ע לא אמרינן יוציא כופין בשום מקום אם אינו מפרנס בהדיא וגרסי׳ באינו זן ואינו מפרנס כופין וניחא הכל וכן משמע בירושלמי גבי גט המעושה תמן תנינן כו׳ עי׳ בתוס׳ מעו״ר: מה עתר זה מהכן אם התמוהה. פ״ה עתר פילא. ולא נחיליא ג) אמרי׳ שמהפכת הקש מעל התמוהה ומ״כ הוי פורקא ותחת הייינו פילא:

ו) נראה לל״ל ועד קשה דמאי מקשה התם לרב מתליפא אמתני׳ ליתיב מהך ברייתא אמתני׳ דתני הכא יוציא ויתן כתובה וכו׳.

ז) אוקי ל״ל הכי הכא לא ידענן אי ר״ל כופין ובהכי פליגי וכו׳.

ג) אוקי ל״ל ולא נחיליא דאמרינן בסוכה (י״ד) דעתר מהסך אם התמוהה בגוגן וכו׳ ומ״כ הוי פורקא ל״ל.

תוס׳ חד מקמאי

והא דתניא שמא [לא] זכה להבנות ממנה. מקשי׳ עלה בגמ׳ ודילמא איהי היא דלא זכיא כלומר לא יתן לה כתובה ומשני איהי כיון דלא מפקדה אפריה ורביה לא מיענשא. משמע דלד׳ יוחנן בן ברוקא דאמר מפקדה לית לה כתובה ובשלהי פירקין גרסינן עובדא הוה קמיה ר״י בכנישתא דקסרין ואמר יוציא ויתן כתובה ואי ס״ד דלא מפקדה כתובה מאי עבידתה אלמא אי מפקדה יש לה כתובה קשיא הך. ר״ל ולפרש דההיא דהבעל היה עקור תליה בדידיה ולא בדידה ואי מפקדה יש לה כתובה אבל היכא דאין הבעל עקור דאיכא למיתלא בדידה ובדידיה אמרי׳ אוקי ממונא בחזקת מריה ואיהי היא דלא זכאי ואין לה כתובה אי הוה

יוצא ויתן כתובה. בסוף המדיר (כתובות עז. ושם) איכא פלוגתא דאמוראי כשנשא אשה ושהה עמה עשר שנים אם כופין אותו להוציא אם לאו וקשה דלמ״ד אין כופין תקשי ליה מהכא דקתני יוציא ולשון יוציא משמע בכפיה כדמשמע התם דאמר רב האומר אינו זן ואינו מפרנס יוציא ויתן כתובה ופריך עליה שמואל עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון א) ונראה דלא משמע יוציא ב) לכפיה אלא היכא שעושה לאשה שלא כדין אבל הכא שאינו אלא משום דאינו רצאי לנטול מפריה ורביה לא משמע לשון כפיה וכל הנהו דהמדיר (גז״ש) דתנן בהו יוציא ויתן כתובה בכפיה קאמר כיון שמתנהג עמה שלא כדין ונעיל בהמולך (דף לט.) נמי אמרי׳ כשאין רוצה לא ליינס ולא לחלוץ דמוזהרין אבל גדול למיכפייה לפי שמתנהג עמה שלא כדין שאינו רוצה לא לכנוס ולא לפטור ונראה לכופין אותו בשוטים דאי במילי הא אמר בסוף המדיר (כתובות עז. ושם) דבדברים לא יוסר עבד ותימה דכי פריך בהמדיר למאן דאמר כופין בנשא אשה ושהה עמה עשר שנים דאמר כופין אותו להוציא כתובה (ג״ז שם) והכיא דנערה שנתפתתה (שם מח.) דהאומר אי אפשי אלא אני בנגדי והיא בנגדה יוציא ויתן כתובה והסוא דסוף פירקין (לקמן דף פח.) דאמר ר׳ אמי הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה וי״ל דלא קתני הנך דאתייה כפייה דידהו על ידי פשיעת בעל[3] אלא הנהו דאתיין ממילא כגון מוכה שחין ובעל פוליפוס והא דקתני מלרף ומקמץ ובורסי אע״פ שנעשו אחר שנשאו הנהו אינן מתכוונים להקניטו ולצער את האשה[4] ומיהו קשיא דליתני בהא מתמת טענה דאמר בסוף פרקין (שם:) דכופין אותו להוציא אע״פ שאין פושע דמה יכול לעשות שהוא עקור ונראה לפרש דקתני סיפא בין שהיה עד שלא נישאו בין משנישאו בכולן אמר ר׳ מאיר יכולה היא שתאמר סבורה הייתי לקבל כו׳ והכא לא שייך למיתני בה סבורה הייתי שאני יכולה לקבל ורוכן מיתרלי בהסיא שנוא ובירושלמי משמע דאין כופין ג) בהנהו דתנן בהמדיר (כתובות עז.) ור״ח הביאו בשילהי אע״פ (שם סג.): ד) וזה לשונו בירושלמי בסוף אלמנה מיזונית תנינן גט המעושה בישראל כשר בעובדי כוכבים פסול אמר שמואל פסול ופוסל להכותה ואמר שמואל אין מעשים אלא לפסולות ה) (אמר שמואל) ו) והתניא המדיר אשתו מלהנות כו׳ ומשני שמעינן שמואל שמעינן שכופין בתמיה ס״מ דאין כופין אלא היכא דקתני כופין אבל היכא דאמרינן רבנן יוציא ולא פירשו כופין אומרים לו מייבנן רבנן להוציא ואם לא הוציא מותר לקרותו ערביינא[7] אבל לכפותו בשוטים לא[8] וגר״ח כדברי האומר אינו זן ואינו מפרנס כופין אותו להוציא ויתן כתובה והיא דהמולך (לעיל לט.) דחוזרים אבל גדול למכפייה היינו טעמא דכופין לפי שמונעה מכל עניני אישות בין תשמיש בין מזונות אבל משום תשמיש המטה לחודיה או משום מזונות לחודייהו אין כופין ומהסוא עובדא דבי נשיאה בקיסרי דסוף פירקין (לקמן פח.): דקאמר רבי יוחנן יוציא ויתן כתובה דמשמע התם דכופין ליה אין רואה דכופין כל היכא דקאמר יוציא דהתם לאו מימרא היא אלא כשבא מעשה לפניו זוה להם שיוציא משמע אמור להם לכפותו וכל היכא דלא קאמר בהדיא כופין אין כופין שלא יהא גט מעושה בישראל שלא כדין ופסול[1]: **יוצא** ויתן כתובה. נראה דבכל הנהו דתנן (כתובות עז.) שכופין אותו להוציא שנותן כתובה אע״פ שמגרש בעל כרחו מדפריך התם לתימיא בהדייהו הך דשאנה ר׳ אינים וקאמר הכא לאיתי לה כתובה ומשמע נמי התם (שם) דהוה תני בהדייהו אלמנה לכ״ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט אי לאו משום לחוייתא לא קתני והכגון אית לה כתובה דלאמר בית שיכולה להעריס[2] אבל אחרייני ים להם כתובה ובהדיא תני בתוספתא יוציא ויתן כתובה: **אע״פ** שאין **ראיה לדבר.** ראיה גמורה אינה דמשם אין ללמוד שיהא זקוק לגרש אשתו אפילו אם אי אפשר בלא גירושין ואדרבה ראוי ללמוד מכאן לאפי׳ אח״ל בעלמא הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה היכא דשהה עמה ר׳ אינים שרי להכניס צרתה כמו שמצינו באברהם אולי ירחמו מן השמים ויזכה עדיין לבנים ממנה כמו שלבסוף זכה אברהם משרה: **ולילף** מיצחק. ואם תאמר יצחק נמי לא שהה יותר מי׳ לפי מה שפי׳ שלא היתה רבקה אלא בת ג׳ כשנשאה ועד שהיתה בת י״ב לא היתה ראויה להוליד ויש לומר דמדרשים מלוקין בדפרשי׳ לעיל[3] ועוד דמוכח בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין פט.): שדורות האבותים היו ראויין להוליד הרבה קודם זמנן הזה: **אי הכי אברהם נמי עקור היה.** כדאמר לקמן אברהם ושרה טומטומים היו ואע״פ שמתפתח כבר נקרע כשנשא שרה[4] הכא אלינא דרבי יהודה פריך דאמרינן בהערל (לקמן פח.) טומטום שנקרע אין מוליד ועוד דאפי׳ לרבנן נמי דפליגי עליה לא שכיח שיוליד: יומי

מלמד שאין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות מישראל הרי שהיו ישראל שני אלפים ושני רבבות חסר אחד וזה לא עסק בפריה ורביה לא נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל אבא חנן אמר משום רבי אליעזר חייב מיתה שנאמר [1]ובנים לא היו להם הא היו להם בנים לא מתו אחרים אומרים גורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר [2]להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך בזמן שזרעך אחריך שכינה שורה אין זרעך אחריך על מי שורה על העצים ועל האבנים: **מתני׳** [8]נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי לבטל [3]גירשה מותרת לינשא לאחר ורשאי השני לשהות עמה י׳ שנים ואם הפילה מונה משעה שהפילה: **גמ׳** ת״ר [6]נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה יוציא ויתן כתובה שמא לא זכה להבנות ממנה אע״פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר [3]מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען ללמדך שאין ישיבת חו״ל עולה לו מן המנין [5]לפיכך חלה הוא או שחלתה היא או שניהם חבושים בבית האסורים אין עולין לו מן המנין א״ל רבא לרב נחמן ולילף מיצחק דכתיב [4]ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה וגו׳ וכתיב [5]ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם א״ל יצחק עקור היה א״ה אברהם נמי עקור היה ההוא מיבעי ליה לכדר׳ חייא בר אבא [3]דא״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן למה נמנו שנותיו של ישמעאל כדי לייחס בהן שנותיו של יעקב אמר רבי יצחק יצחק אבינו עקור היה שנאמר [6]ויעתר יצחק לה׳ לנכח אשתו על אשתו לא נאמר אלא לנוכח מלמד ששניהם עקורים היו א״ה ויעתר לו ויעתר להם מיבעי ליה לפי שאינו דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע א״ר יצחק מפני מה היו אבותינו עקורים [3]מפני שהקב״ה מתאוה לתפלתן של צדיקים [7]א״ר יצחק למה [8] נמשלה תפלתן של צדיקים כעתר מה עתר זה מהפך התבואה ממקום למקום כך תפלתן של צדיקים מהפכת מדותיו של הקב״ה ממדת רגזנות למדת רחמנות אמר רבי אמי אברהם ושרה טומטמין היו שנאמר [7]הביטו אל צור חוצבתם

ימי שנותינו בהם שבעים שנה. אע"ג דהאי קרא בתפלת משה כתיב מסתמא דוד אמרו שמלינו שמי כך אבל משה מצינו שמי יותר[א]:

בעי מינה מרב יוסף. אר"י דנראה שמלו הלכה כרבי או כרשב"ג והשיבו דהלכה כשניהם:

דתנן מי שלקה ושנה בו'. הקשה ה"ר משה דבהגשרפיס (סנהדרין פח: ושם) מוקי לה אפילו כרשב"ג ועבירות מחזקות[ב] ואמר ר"י דאע"ג דאיכא תנא התם דאמר עבירות מחזקות מתוך לשון המשנה משמע ליה לרב יוסף דקסבר מלקיות מחזקות[ג] דנראה לו דומק דלא נקט מי שלקה ושנה אלא לאשמועינן דאיירי בעבירה שיש בה מלקות ואפי' אמ"ל דקסבר עבירות מחזקות שמא סבר רב יוסף דכיפה ליה התראה[ד]: ושור חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם וכתיב [1]הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה שרה אמנו [ה]אילונית היתה שנאמר [2]ותהי שרי עקרה אין לה ולד אפי' בית ולד אין לה אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב לא שנו אלא בדורות הראשונים ששנותיהן מרובות אבל בדורות האחרונים ששנותיהן מועטות שתי שנים ומחצה כנגד שלשה עיבורים רבה אמר רב נחמן שלש שנים כנגד שלש פקידות [ו]דאמר מר בר"ה נפקדו שרה רחל וחנה אמר רבה ליתנהו להני כללי מכדי מתני' מאן תקין חובלנסם. נעשה לו זכרות: **נוקרנסם.** נעשה לה נקבות כמו אני קרתי ושמיתי מים (ישעיה מ"ז): **אין לה ולד.** קרא יתירא הוא דהא כתיב עקרה: **לא שנו.** דשוהה עשר שנים: **אלא עיבורים.** כ"ז מדשיים לימי הולד ומדש לכל עיבור ועיבור לימי טומאה וטהרה דאשה מתעברת סמוך לוסתה: **אלא פקידות.** שהקב"ה פוקד העקרות לשמוע תפלתן בר"ה ונותר עליהן הריון: **נהי כללי.** דקאמר כל דורות של עכשיו שתי שנים ומחצה שהיתן: **ודלמא איהי דלא זכיא.** ולא תטול כתובה: **כיון דלא מיפקדא אפילו רביעי.** לא איכפת לה ולא עגיא לה קודשא בריך הוא על עונותיה: **איני והא אמרו ליה כו'.** אמתני' פריך דקתני ישא אמרת שמא לא זכה להבנות ממנה ויזכה להבנות מן השניה: **פוסקינהו.** חולי מעולר השתן ולדש נעקר הימנו: **דהולא ירקא.** ירוק ככף תמר: **אלישי לא.** דהוחזקה עקרה: **הי מינייהו אחרינא.** איזו מהמשניות נשנית אחרונה דנסמוך עלה אמלתא דמר ודמר לכל חד וחד הדר משיתמיה קמייתא ונקט שיתמיה דתבריה ובתרייתא עיקר דהדור בהו מקמייתא: **אמר לה אל תמולי.** אלמא מתניתא קמייתא אחרינתא דהאי מעשה בסוף ימיו של רשב"ג הוה מדקא מסהיד עליה ר' יוחנן שהיה אמולה ופוקף תנאים והוא ראה את המעשה: **דאחיות מחזקות.** דכי היכי דאשה מוחזקת בג' פעמים כך היא מוחזקת בשלש אחיותיה: **נכפין.** חולין: **איסורא וסכנתא.** שאם חזקה בשני פעמים והשלישי ניתן לדחות ממנה הויא מילה שלא בזמנה ואינה דוחה את השבת: **וסכנתא.** סכנת נפשות: **סמך עלה אביי.** על הא דרב יצחק דאמר משמיה דרבי יוחנן בתלת זימני הוא דהויא חזקה: **בנפשיה.** בסכנת נפשו: **אבין דסמכא.** מה שאמר אבין משום רבי יוחנן יש לסמוך עליו: **ישנו בחזרה.** חוזר על תלמודו. לשון אחר מצוי כל שעה לפני רבי יוחנן ואם חזר בו רבי יוחנן משום דבר שאמר תחלה שומע אבין ומחזר גם הוא בו אבל רב יצחק אינו מצוי לפניו ופעמים ששמע דבר מרבי יוחנן ולמחר חזר בו רבי יוחנן והוא אינו יודע: **דאינסה.** השלישי ומת: **אי נמי.** דנסבה ושלח לדיקלא ונפל ומת למ"ד מעין גורם לא הוחזקה זו שהרי מעיינה לא גרם לו שימות שהרי לא מת ממחולי: ה"ג **בעי מינה מרב יוסף הלכה כרבי ואמר לי אין הלכה כרשב"ג ואמר לי אין אחוכי אחיך בי.** שאלתי מרב יוסף אם הלכה כרבי ואמר לי הלכה ופעם אחרת שאלתי אם הלכה כרשב"ג ואמר לי הלכה וכמדומה אני **שאמר בי:** ה"ג **אמר ליה סתמא הוא ופשיט לך.** לא שיחק בך סתומות של משנה הן יש שסתמה כרבן שמעון בן גמליאל ויש שסתמה כרבי דאיכא מילתא דמחזקינן לה בתרי זימני ואיכא מילתא דבעינן תלתא זימני ומשום הכי פשט לך כמר וכמר[ו] כסתומים: **נשואין הא דאמרן.** דקתם לן תנא דידן כרבי דקתני רשאי השני שני אין שלישי לא: **כונסין אותו לכיפה.** אם חזר וחטא בשלישית דמחזקינן ליה ברשיעא מתרי זימני שלקה:

קונעת

תוספות ישנים

אבין ישנו בחזרה. פי' שהיה תדיר חוזר תלמודו ומתקייים בידו אבל יצחק סומכתא לא היה בקי כל כך ל"ש י"מ אבין ישנו בחזרה פי' שהיה תמיד אבל ר' יוחנן יודע כשהיה ר' יוחנן חוזר מדבריו אבל יצחק לא היה תמיד אבל רבו ולא ידע כשר' יוחנן מתחרט מדבריו: מלקיות דתנן מי שלקה ושנה ב"ד מכניסין אותו לכיפה. ופי' למ"ד עבירות מחזיקות היכי מייתי דסתם לן תנא כרבי דלמא סייגו משום שעבר ג' פעמים והוחזק בעבירות ור"ל דדייק מדנקט מי שלקה ושנה משמע דמתרי הויא מחזקה שנלקה לו דוחק לפרש דלא נקט נקה אלא לאשמעינן דאיירי בעבירה שיש בה מלקות. ואפי' אמ"ל דקסבר עבירות מחזיקות שמא ס"ל כמ"ד כיפה לריכה התראה ומייתי שפיר דהא התריעו לו משום כיפה אחרי ג' מלקיות מ"מ משמע דבתרי זמני הויא מוחזק:

תוס' חד מקמאי

דלא מפקדה לא מענשה בהא דכיון דלא מפקדה לא איכפת ליה ולא ענשינן אבל איכפת דלא איכפת ליה. **לבך פי' אבא מארי** ז"ל דבבאה מחמת טענה מיירי כגון ששהתה עמו עשר שנים ולא ילדה לו והבעל יש לו בנים ולא מפקינן מניה מידי. אלא היא בעיא למיפק מיניה דבעינא חזוטרא לידה ומרה לקבורה ובעיא למיפק בלא כתובה דליכא למימר שמא עיניה נתנה באחר ולפיכך אמר ר' אמי איהי מהימנא ומפקינן לה מיניה בלא כתובה. אבל כתובה לא יהבין לה שמא עיניה נתנה באחר ובלא כתובה נמי לא מפקינן מיניה אלא לאחר ששהתה עשר שנים אבל בתוך עשר שנים אע"פ שבאה מחמת טענה לא מפקינן מיניה אפי' בלא כתובה שמא עיניה נתנה באחר. **ורב אחא משבחה פירש** אפילו בתוך עשר שנים כיון שבאת מחמת טענה מפקינן לה מיניה בכתובה ולא מסתברא דלא מפקינן בכתובה לעולם ואפי' לאחר כמה שנים ואפי' באה מחמת טענה. ואע"ג דאמרי' לקמן בשמעתי' אתא עובדא קמיה דר' יוחנן בבי כנשתא דקסרי ואמר יוציא ויתן כתובה ומסקנא מוקמי' לה בבא מחמת טענה ה) **ההיא** לאו טענה כגון דידענן בבעל שהוא עקור ולא שייך למימר בה שמא עיניה נתנה באחר אבל הכא דבעינא למיפק מתותיה בטענה דאינו יורה כחץ לא מהמנינן לה למיפק מיניה בכתובה דאמרי' שמא עיניה נתנה באחר ומשקרה במאי דטענה. הרי כאן ג' סברות בבאה מחמת טענה דלדעת ר' אחא מפקינן מיניה אפי' בתוך עשר ובכתובה ולדעת הרב בעל (התוספות) [הלכות] ב) לאחר עשר שנים מפקינן לה מיניה ובכתובה ולדעת אבא מרי ז"ל לא מפקינן לה מיניה לעולם בכתובה אפילו לאחר עשר אבל בלא כתובה מפקינן לה מיניה בעל כרחו בבא מחמת טענה ולאחר עשר שנים ויש לדחוק ולפ' בפי' הרב אלפס ג) ובודאי אי לא הוא הוא דמר איהו מינה לא הוה איהי צריכה למימר מיניה. אלא כגון דאמר איהו בודאי מינה שהיא עקרה וסוסותיה ומעיינה שאינה כשאר נשים ומשום הכי איצטריכה איהי למי' שאינו יורה

ה) חולי ל"ל הסיח לאו כטענה דטענת חוטרא לידה אבל כגון וכו'. ב) הוא בנפ"ג בהלכות כתובות פי' ג"ז. ג) נראה דל"ל דוודאי אי לאו דאמר איהו דמינה לא הוה איהי וכו'.

עין משפט נר מצוה

קי א מיי' פט"ו מהל' אישות הלכה יד טוש"ע אה"ע סימן קמד סעיף ח:
קיא ב מיי' פ"ח מהלכות מילה הלכה יח ממג עשין כח טוש"ע י"ד סימן רסג סעיף כ:
קיב ג טוש"ע שם סעיף ג:
קיג ד מיי' פכ"ח מהל' אישות הלכה ל טוש"ע אה"ע סי' ג סעי' ז:
קיד ה ו מיי' שם הל' לא סמג לאוין קכו טוש"ע שם סימן יט סעיף ח:
קטו ז מיי' פי"ח מהל' סנהדרין הלכה ד:
קטז ח מיי' פ"ח מהל' אישות ריפיא הלכה ה סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סימן קפט סעיף ב:

תוספות ישנים

אבין ישנו בחזרה. פי' שהיה תדיר חוזר תלמודו ומתקיים בידו אבל יצחק סומכתא לא היה בקי כל כך ל"ש י"מ אבין ישנו בחזרה פי' שהיה תמיד אבל ר' יוחנן יודע כשהיה ר' יוחנן חוזר מדבריו אבל יצחק לא היה תמיד אבל רבו ולא ידע כשר' יוחנן מתחרט מדבריו: מלקיות דתנן מי שלקה ושנה ב"ד מכניסין אותו לכיפה. ופי' למ"ד עבירות מחזיקות היכי מייתי דסתם לן תנא כרבי דלמא סייגו משום שעבר ג' פעמים והוחזק בעבירות ור"ל דדייק מדנקט מי שלקה ושנה משמע דמתרי הויא מחזקה שנלקה לו דוחק לפרש דלא נקט נקה אלא לאשמעינן דאיירי בעבירה שיש בה מלקות. ואפי' אמ"ל דקסבר עבירות מחזיקות שמא ס"ל כמ"ד כיפה לריכה התראה ומייתי שפיר דהא התריעו לו משום כיפה אחרי ג' מלקיות מ"מ משמע דבתרי זמני הויא מוחזק:

תוס' חד מקמאי

דלא מפקדה לא מענשה בהא דכיון דלא איכפת ליה ולא ענשינן אבל איכפת דלא איכפת ליה. **לבך פי' אבא מארי** ז"ל דבבאה מחמת טענה מיירי כגון ששהתה עמו עשר שנים ולא ילדה לו והבעל יש לו בנים ולא מפקינן מניה מידי. אלא היא בעיא למיפק מיניה דבעינא חוטרא לידה ומרה לקבורה ובעיא למיפק בלא כתובה דליכא למימר שמא עיניה נתנה באחר ולפיכך אמר ר' אמי איהי מהימנא ומפקינן לה מיניה בלא כתובה. אבל כתובה לא יהבין לה שמא עיניה נתנה באחר ובלא כתובה נמי לא מפקינן מיניה אלא לאחר ששהתה עשר שנים אבל בתוך עשר שנים אע"פ שבאה מחמת טענה לא מפקינן מיניה אפי' בלא כתובה שמא עיניה נתנה באחר. **ורב אחא משבחה פירש** אפילו בתוך עשר שנים כיון שבאת מחמת טענה מפקינן לה מיניה בכתובה ולא מסתברא דלא מפקינן בכתובה לעולם ואפי' לאחר כמה שנים ואפי' באה מחמת טענה. ואע"ג דאמרי' לקמן בשמעתי' אתא עובדא קמיה דר' יוחנן בבי כנשתא דקסרי ואמר יוציא ויתן כתובה ומסקנא מוקמי' לה בבא מחמת טענה ה) **ההיא** לאו טענה כגון דידענן בבעל שהוא עקור ולא שייך למימר בה שמא עיניה נתנה באחר אבל הכא דבעינא למיפק מתותיה בטענה דאינו יורה כחץ לא מהמנינן לה למיפק מיניה בכתובה דאמרי' שמא עיניה נתנה באחר ומשקרה במאי דטענה. הרי כאן ג' סברות בבאה מחמת טענה דלדעת ר' אחא מפקינן מיניה אפי' בתוך עשר ובכתובה ולדעת הרב בעל (התוספות) [הלכות] ב) לאחר עשר שנים מפקינן לה מיניה ובכתובה ולדעת אבא מרי ז"ל לא מפקינן לה מיניה לעולם בכתובה אפילו לאחר עשר אבל בלא כתובה מפקינן לה מיניה בעל כרחו בבא מחמת טענה ולאחר עשר שנים ויש לדחוק ולפ' בפי' הרב אלפס ג) ובודאי אי לא הוא הוא דמר איהו מינה לא הוה איהי צריכה למימר מיניה. אלא כגון דאמר איהו בודאי מינה שהיא עקרה וסוסותיה ומעיינה שאינה כשאר נשים ומשום הכי איצטריכה איהי למי' שאינו יורה

מסורת הש"ס

ז) [ע' תוס' גיטין מו: ד"ה המוליח וכו'], ג) ר"ה יח: [נדרים נט.], ג) [נעיל מכ:], ד) [נידה יד. עיין תוס' ד"ה המוליח וכו'], ה) נעיל כו. כתובות מג:], ו) ע"מ קו: סנהדרין פח:, ז) [נמנחות נב. חולין פו:], ח) נדה סד., ט) ל"ל ניטו. יעב"ן, י) סנהדרין פח:, כ) נדה סג:, ל) ל"ל כסתמני. יעב"ן.

תורה אור השלם

1. הַבִּיטוּ אֶל אַבְרָהָם אֲבִיכֶם וְאֶל שָׂרָה תְּחוֹלֵלְכֶם כִּי אֶחָד קְרָאתִיו וַאֲבָרְכֵהוּ וְאַרְבֵּהוּ: ישעיהו נא ב
2. וַתְּהִי שָׂרַי עֲקָרָה אֵין לָהּ וָלָד: בראשית יא ל
3. יָמַי שְׁנוֹתֵינוּ בָהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה וְאִם בִּגְבוּרֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְרָהְבָם עָמָל וָאָוֶן כִּי גָז חִישׁ וַנָּעֻפָה: תהלים צ י
4. כִּי בְּצֵל הַחָכְמָה בְּצֵל הַכֶּסֶף וְיִתְרוֹן דַּעַת הַחָכְמָה תְּחַיֶּה בְעָלֶיהָ: קהלת ז יב

גליון הש"ם

שם א"ב דאירסה ומית. עיין לקמן דף קח ע"ז ובתו' שם ד"ה קטנה:

מוסף רש"י

איעקר מפריקיה דרב הונא. שהיה מתרע בדלתיו ופריכים לתי רגלים ומעמידים עצמן ועוקרים כדתניא בכתובות (מד:) (לעיל סב:). **מי שלקה ושנה.** שלקה שתי פעמים על שתי עבירות (סנהדרין פא:).

מוסף תוספות

א. ראע"ג דמשה נמי אמרו מ"מ יסדו דוד לפי דורותיו שהיה כך. מ"ש הלם. ב. [ת]היכי מוכח מכאן והא עבר תלת זימני. ר"פ. ג. מדנקט מי שלקה ושנה. ר"פ. ד. ועד שהוא מוחזק אין מתרין בו לכיפה. תוס' הלמ"ש.

תוס' חד מקמאי (המשך)

כחץ אבל בודאי אם היתה אילונית ידועה ואמרה איהי שאינו יורה כחץ לא מהמנינן לה. **ויש דמפרשי' דאשלישית וארבעית לרשב"ג קאי** דאמר תנא בלא כתובה ואמרה איהי מיניה אית לה כתובה וא"ר אמי היא נאמנת ולא בהירא דא"כ לא משכחת לה שתצא בלא כתובה אם תרצה לטען מיניה. אלא ודאי במקרה אי אמרה מיניה לא מהימנא ואין לה כתובה. והא דא' אם נשאת לג' [אנשים] לרשב"ג תנא בלא כתובה. איכא מאן דאמר בתוך עשר אם שהתה עמו כדי שלש עיבורין. ומסתברא בלאחר עשר אבל בתוך עשר יש לה כתובה שמא עדיין יוכה ליבטות הימנה. והראב"ד פירש אפי' בתוך עשר אם שהה כדי עבור תצא משלישי בלא כתובה. ודאתן עלה מיהת דאשה לא מפקדה אפריה ורבי'. **איכא לעיוני מה ששנינו בנדרים [השמים] ביני לבינך** למשנה ראשונה יוצאה בכתובה למשנה אחרונה יעשו דרך בקשה שמא עיניה נתנה באחר והא לא מפקדה וי"ל משנה ראשונה ודאי ס"ל דמפקדה ומשנה אחרונה דקא' שמא עיניה נתנה באחר לדברי המשנה ראשונה קאמ' שמא עיניה נתנה באחר ולמשנה אחרונה אטמאה אני לך ואנטולה אני לך מן היהודים קאי אבל השמים ביני וביניך לא היה צריך לטעם שמא עיניה נתנה באחר דבלאו הכי נמי אינה יוצאה אליבא דהלכתא דלא מפקדה. ועוד יש להעמיד משנת נדרים בבאת מחמת טענה ולפיכך היה צריך לטעם שמא עיניה נתנה באחר הוה שלא כדברי רב אחא משבחה. **ויש לפרש שיש מי שאומר** שכיון שאינו יורה כחץ כמי שאינו יכול להזקק עמה דמי ולפיכך אי לאו משום טעמא דשמא עיניה נתנה באחר כופין אותו להוציא ולאו מילתא היא והראב"ד פי' השמים ביני וביניך שאינו נזקק עמה ומאמינין לה מגו דאי בעיא אמרה אינו יורה כחץ. ומאי דאתמר עלה בגמ' בנדרים צריך הביאור למדחק להאי פירושה ודוק ותשכח:

קובעת לה וסת. לפמוך עליה להיות דייר שעתה דתנן (נדה דף ג.) כל אשה שיש לה וסת דייר שעתה ולא מטמאינן לה למפרע מעת לעת ועוד אלא קובעת לה וסת והגיע זמן וסתה ולא בדקה טמאה לתורה בזמנו בא[ט] **ואינה מטהרת מן הוסת.** אפילו נעקרה פעמים שבדקה בג' וסתות ולא ראתה ושיעתה ראייתה ליום אחר ג' פעמים אפילו הכי מחזקינן וסתה לכשיגיע ואם לא בדקה טמאה לתורה בזמנו בא: **אדעתא דהכי לא גרשתיך.** אלו היימי יודע שאת בת בנים לא גרשתיך ומגלא גט בטל למפרע: **מתקיף לה רב פפא.** ואי מני בעלה לגטולי גט בהכי כי שתק מאי הוי אגן מי שתקינן הא אדהכי לא גרשתיך ודאי לא מני לגטולי דאמרינן ליה דאמרינן ליה השתא היא מסקיקא קא מגרשת לה ולא איכפת לך בה וגמרת בדעתיך לגרושין: **אלא.** אי איכא למפטריה הכי פטרינן ליה דאמרינן ליה השתא היא דאדעתא דהכי שחזרה לחיות בריאה מחולייה: **מינה.** יודע אני שמתמה הוא שאין לי בנים ולא אמן כמוכה: כל שכבת זרע שאינו יורה כחץ אינה מזרעת[ג]: הוא

ושור המועד. רבי לא פליג אקרא אלא כלומר התם מתקיימין דברי רשב"ג דלא מיתחזק אלא בתלת זימני[ד]: **נישאת למי שאין לו בנים תצא בלא כתובה.** משמע דמן השני יש לה כתובה וכן משמע בסמוך דקאמר דקאמר נישאת לשלישי ולא היו לה בנים מהו דליתבעוה הגך קמאי דאי אמרת דלא מיתבעי לה כתובה מן השני הא כיון דאסר לה לשלישי מ"מ סבר דבתרי זימני הויא מחזקה וס"ת משום דאמרה ליה בתרי דכתבי לה כתובה אם כן מאי קבעי ניישאת לשלישי כו' מי מצי אמרי לה איגלאי מילתא דאת הוא דגרמת או דלמא מצית אמרה להו השתא הוא דכחשי איביעא להו נישאת לרביעי והיו לה בנים מהו דתיתבעיה לשלישי אמרינן לה שתיקותיך יפה מדיבוריך דמצי אמר לה אנא אדעתא דהכי לא גרשתיך מתקיף לה רב פפא אי איהי שתקא אגן מי שתקינן נמצא גט בטל ובניה ממזרין[ו] **אלא אמרינן השתא הוא דברייתא:** [ה]הוא אמר מינה והיא אמרה מינה אמר רבי אמי דברים שבינו לבינה נאמנת וטעמא מאי [ו]היא קיימא לה ביורה כחץ הוא לא קים ליה ביורה כחץ [ז]אמר איהו איזיל אינסיב איתתא ואיבדוק נפשאי אמר רבי אמי אף בזו יוציא ויתן כתובה שאני אומר כל הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה רבא אמר [ח]נושא אדם כמה נשים על אשתו והוא דאית ליה למיזיינינהי הוא

לא מחזקינן לה בעקרה עד דתיתחזק בתלת זימני[ד] ופ"ת מן השלישי נמי לא תפסיד כתובה דתימא ליה השתא הוא דכחשי[ה] כמו שאומרת לראשון ולשני י"ל דטענה דהשתא הוא דכחשי לא מהני להוציא אלא בתחזיר מראשון ומשני[ו] אבל קשה דאי בשהה עמה י' שנים היכי קאמר בסמוך גבי נישאת לרביעי והיו לה בנים מ"ט לא אדעתא דהכי לא גרשתיך והא אע"ג בת בנים על כרחו הוא גריך לגרשה כיון דלא זכה ליגונות ממנה לכך נראה לר"י דלאלתר תצא אבל בכתובה ולא משום קנס דקנסוה כמו בשנויות לפי שנישאת באיסור מדקבעי בסמוך נישאת לרביעי והיו לה בנים מהו דתיתבעיה לשלישי ומי קנס הוא היכי תיתבע לשלישי אלא נראה לר"י דבשאם הכיר בה איריי ותפס אבל בכתובה משום דהוי מקח טעות ומ"מ כשיש לה בנים מן הרביעי מוחזרת ותובעת לשלישי לחיגלאי מילתא דלאו מקח טעות הוא[ז] וכן מצא ר"י בהלכות דרב יהודאי גאון דבאם הכיר בה איריי אבל הכיר בה לא כתובה והא דקתני בתוספתא נישאת למי שאין לו בנים תצא אבל בכתובה מפני שנישואיה נישואי מיעוט נראה שהסופרים טעו וכתבו מיעוט בתקוט טעות דלא שייך כאן לשון מיעוט כלל: **אי איהי שתקא אגן מי שתקינן.** ופ"ת דתנן בהשולה (גיטין מו: ופס) המוליא לאשתו משום אילונית רבי יהודה אומר לא יחזיר כו' נשאת לאחר והיו לה בנים והיא תובעת כתובתה מ"ר יהודה אומר לה שתיקותיך יפה מדבוריך והשתא הקשה אם אי היא שתקה אגן מי שתקינן וי"ל דהתם כיון דתקינן לרבי יהודה דלא יחזיר ליכא למיחש לקלקולא[ח] ורבנן אע"ג דיחזיר לא חיישינן הכא לקלקולא כיון דלא (ח) חשיב לגדוק יפה בסימני אילונית גמר בדעתו לגרש בכל ענין ולהכי שתקינן ואפי' רבנן דלא חייש הכא לקלקולא היינו דוקא בספק אילונית דכיון דלא חשש לגדוק יפה גמר לגרש בכל ענין אבל הכא אין בידו לגדוק ומוכיח הדבר שמשום בנים מוליאה שכבר נישאת לבנים ולא היו לה בנים איכא קילקולא ולהכי פריך לר"ע אגן מי שתקינן ואמי נמי שפיר הא דתשמש בהשולה דלא מצי מקלקל לה אלא כשאמר לה משום שם רע ודבר ואילונית אני מוליאך והכא אע"ג דלא אמר לה משום עקרות אני מוליאך מצי מקלקל לה כדפי' [ט] ומשני הכא לא שייך קילקולא דאמרינן דאשתו הוא דבריאתא בעיגרה לא היתה רלויה[ב] אבל בשם רע ודבר ואילונית איכא קלקולא כשתגלה לבעוה שהשם רע היה שקר ולא היתה אילונית גם מתחלה דאם היתה לא הוה בריאה לעולם[ג] ודבר נמי כיון שיכול לכפר כאילו לא היה נדר ואם תאמר דבפ"ק דנדה (דף יג: ופס) אמר גבי אשה שאין לה וסת לא יחזיר אפי' הדר ואיתקן משום קלקולא והשתא אין יכול לקלקלה דאמר השתא הוא דבריאה כדאמרי' הכא ואע"י דלא דמי דקלקול בנים אין רפואה מועלת ס"כ ולכך בשעה שבריאה לא היתה בת בנים דלא שייך (ג) שתרפא[ד] לגמרי מגרש לה אבל קלקול דוסת שכיח להתרפאות ולא גמר ומגרש דיאמר אילו הייתי יודע שסת מועיל לה לא הייתי מגרשה[ט] וה"ל עלמה מדבריו"ם מיהו דהתם יש לחוש שתקבע וסת כמו שהתחילה לקבוע סמוך לגירושין אליבא דאמר דהשתא הוא דבריאה דהא איגלאי מילתא למפרע דבעוד שהיתה תחתיו הבריאה: **שבינו לבינה היא נאמנת.** פירוש דבמאי איירי דאי בשהתה עשר שנים עמו ו' שנים ויש לו בנים משהה אחרת דאי לאו הכי אפילו יורה כחץ אפילו יורה כחץ אחר אם לא הבעל מחמת טעות ולא היו כיון דאי לא שהה ניחוש שמא עיניה נתנה באחר[י] כשנה הוא דקנסו רבנן משום שנשאת לו באיסור כמו שקנסוה בשניות (לקמן פה:) הוה ניחא שיש לה כתובה מן השני שהרי נישואי היתר היו שלא היתה חזקה שלה ידועה, אבל אי אפשר לומר כן מדקבעי בסמוך נשאת לרביעי והיו לה בנים מהו דתתבעיה לשלישי, ואמאי תתבעיה מ"מ באיסור נשאת לו, אבל אי טעמא משום דלענין ממון לא מחזקינן לה אלא בתלתא זימני אע"פ שבאותה שעה היתה

ונשאת לבינה נאמנת. מיתה דבמאי איירי דאי בשהה עשר שנים עמו למה לי טעמא דאין יורה כחץ אפילו יורה כחץ אחר[ט] ואי לא שהה ניחוש שמא עיניה נתנה באחר[י] כשנה אחרונה קטוף נדרים (דף 5:) דתנן בראשונה היו אומרים ג' נשים יולאות ונוטלות כתובה השמים ביני לביניך פי' גלוי לשמים שאין יורה כחץ[יא] דהכי משמע התם בגמרא כו' חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה אלא השמים ביני לביניך יעשו דרך בקשה יבקשו שניהם רחמים או כמו שפר"ש שיעשו סעודה ויתפייסו וכ"ת דהתם בתינה בתה מחמת טענה והכא בבתה מחמת טענה מ"מ ניחוש שמא נתנה עיניה באחר ועוד דהתם אם אין בתה מחמת טענה מאי נפקא לה מעיניה ובמשנה ראשונה למה אמרו יולא ויתן כתובה[יב] וה"ל דקוף שמעתין דכופין בבתה מחמת טענה ולא מייתי שמא עיניה נתנה באחר[ב] או בשהתה עמו ו' שנים ויש לו בנים משהה אחרת דאי לאו דבשה מחמת טענה לא היו כופין משום ביטול פרייה ורביה כיון דיש לו בנים והך דהכא ליכא לאוקמה בשהה י' שנים ויש לו בנים ובתה מחמת טענה דמ"ר אפי' יורה כחץ נמי כופין כיון דלא זכה ליגונות ממנה ומיהו י"ל קלת דכיון דיש לו בנים אין לתלות[יג] בתוהם שלו אלא אית לן לאמיר דלדבריה אפי' היא דלא זכתה כדאמר לעיל ולכך בריכה טעם דיורה כחץ ואע"פ שיש לו בנים מתשה אחרת שמא אח"כ נתקלקל ויש לחשמיעה דמוכח מילתא דשהה י' שנים ולא אמרה מיד משום דעד י' שנים לא הייתו חוששין לדבריה דהוה תלינן בעיניה נתנה באחר מ"מ איכא לאוקמה בדלא שהה עמה י' שנים ובבתה מחמת טענה דכיון שיש לה טענה מעליא לא רלו להפסידה ואוקמוה אדין משנה ראשונה דלא חשו לעייניה נתנה באחר והיינו דנדרים בתינה בתה מחמת טענה ומ"מ למשנה ראשונה יולא ויתן כתובה משום דשמא אין לה הנאת תשמיש כ"כ כשאין יורה כחץ או שטוענת שרוצה שיכתוב לה זכר דמי שאין לו בנים חשוב כמת והכ"ר יאתן בן רבינו מאיר פירש דהכא אינסיב אשה אחרת אבל בלא כתובה וקמ"ל דאי אמרה דאין יורה כחץ דנאמנת[כא] ולא תפסיד כתובתה ממנו דחזיא ליה כיון דאין ראוי לבנים[כב] וקשה לר"י דתמוך הלשון משמע דהוא אמר מינה והיא אמרה מינה דמחמת שהיו יחד הרבה ולא הולידו מחמת כן בחיים לבד[כג] ועוד ק"ק דלמה אין לחוש שטוענת כן ומשקרת בשביל כתובה וה"ר שמואל ב"ר חיים פירש דהכא אייריי כשנשתה עם השלישי י' שנים וכרשב"ג דאמר בתלת זימני הויא חזקה דמסקנא דשמעתין כוותיה אמיה דקאמר הוא אומר

ד) ב"ק כב: ע"ש, ה) נדה טו.], ו) [מגיהה טו.], ז) [ע' בתוספות בדיבור שלאחר זה ד"ה נשאת כו' דבשור המועד לא פליג בדפרישת לעיל כו'], ח) [ב"ק מו: ב"ב נ:], ט) תולי ל"ל בעוהב,

גליון הש"ס

גמ' היא קיימא לה ביורה כחץ. עיין נדה דף מג ע"א תד"ה בדלאיים:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לא אייהי וכו' כיון דלא חשש לבדוק יפה: (ב) בא"ד דלא שכיח שתתרפא וגמר ומגרש לה:

מוסף רש"י

ואין מטהרת מן הוסת. לפטורה כל ימי ופתה שמא תראה (נדה סב:).

תוספות ישנים

שור מועד דתנן. וא"ת היאך יתלוק רבי על זה הלא מקרא שמעינן לה בפרק כילד הרגל (בב"ק כב:) וליכא מאן דפליג גבי תמול מד שלשום תרי וכו' דמשמעות דורשים איכא ביניייהו וי"ל אה"ר ומ"מ מייתי ראיה (ומוכח) [ומוכיח] מקרא כרשב"ג דבתלתא זימני הויא חזקה. וא"כ יש לנו לומר דהדין עמו בכל מקום דבג' זמני הויא חזקה: **א)** ומבופ"ק הכ"ר אם הא דקאמר תנא ר"ל לאלתר לא לאחר עבר שנים. וגראה דר"ל לאלתר מדלמתיין לקנן דאמר לה אדעתא דהכי לא גרשתיך. ואי מייתי לאחר עבר שנים מאי קאמר אדעתא דהכי בעל כרחו מגרש לה כדאמרינן בתחלה אלא דאי לאלתר מדקתני דאם הוא ועשתה משום דיין שעברה על דברי חכמים שאסרוה ליגשת לו קנסינן לה. פ"ש מ"מ אמרינן תנא אשלישי בלא כתובה דמקח טעות דמלי למימר אי לא דעתיה שיתה עם שני תנשים עבר שנים ולא ילדה ולילו הייתי יודע כן לא נשאתיה. וקשה דאמר לקמן אם הוא דגרמת ואי לאלתר מאי קאמר דאמת אם תעבה עמו עבר שנים תלב. לכ"ר דלאחר עבר שנים קאמר תנא. והא דקאמר לקמן דאמר לה אדעתא דהכי לא גרשתיך. ה"ק אם יבא אליהו ויאמר דבא בנים היא לא הייתי מגרשה ובל אשר כפוהו ב"ד לוציא כפיית טעות היתה. וה"ל תנא בלא כתובה ובבלא תוספתא דנשים שאמרו חכמים דיוצאות ואין להם כתובה אין להם תוספתא: **השתא** הוא דכחשי. ואין לתקשות ס"ר משלישי נמי אמאי אין לה כתובה אמאי לא מייתי ליה דאמר לה כי אלא כאמור לה ומיהו לא הייתי יודע שסת מועיל לה לא הייתי מגרשה[ט] וה"ל דטענת השתא הוא דכחשי מועלת לענין שלא יוציאו שני בעליה את הכתובה שנתנו בידה לכל אינה מועלת לוציא הכתובה מיד השלישי: שתיקותיך יפה לין מדבריך. משום דאמר לה אילו הייתי יודע שכן הוא אפי' אם נתתים לי מאה מנה לא הייתי מגרשך ומגלא גט בטל ובניה ממזרים ואימה דבגיגון משמע דלא מצי אמר לה כי אלא כאמור לה משום שם רע אי אפי' אם לא פירש לה דמשום עקרות הוא מוליאה וא"כ אלא אמרה ליה לא גרשתי משום עקרות כי לא פירשם כשנתת לי גט דמשום עקרות אתה נותן גט דודאי משום שנאה גרשתני. וי"ל דה"ל מייתי שפי' דמשום עקרות הוא מוליאה ועוי"ל דמייתי שלא פירש ואפש"כ יש הוכחה בדבר דמשום עקרות הוליאה שהרי יתה בלא כתובה ויכול לומר אילו הייתי יודע שלא היתה עקרה לא הייתי מוליאה אבל לא הייתי יכול לנדרקה. אבל המוליא

מוחזקת לה בעקרה מ"מ כשילדה מן הרביעי איגלאי מילתא שלא היתה עקרה ומשום שלא זכה ליבנות ממנה הוה וחייב ליתן לה כתובה. תוס' כרש"ל. ד [וא]אי לאלתר אמאי אין לה כתובה והלא לא הוחזקה אלא בתרי זימני. ר"ש. ה. שבשעה שנישאת לא היתה עקרה. ר"ש. ו. שאין הטבע מספיק אלא במוחזקת אבל במציאה מיד בעולה עליה להביא ראיה שהרי הוחזקה. המג"ר. ואפשר דאם לא הספיקה לבבות מן השני עד שנשאת לשלישי ולא היו לה בנים שאינה גובה ממנו. רשב"ל. ועי' ריטב"ן. ז. אע"ג דבהחזה שעתה אטעיתיה שלא היה ידוע הכשר שלה. תוס' כרש"ש. ח. שהרי בשעה שגרישה אומרים לו הוי ידוע שלא תוכל להחזירה הילכך אם יבא הבעל היום או למחר לערער אומרים לו ולהלא כבר הזהרנו בך שלא תוכל להחזירה, וא"כ בכל ענין גרישה. ר"ש. ט. משום דהאי גברא בשעת גרירשין לא גרש על דעת להפסיד כתובה וכו' וכי אם רבנן החמירו עליו שלא יהא מקלקל לה אבל להפסידו לפרוע כתובה כולי האי לא עבדי ליה כיון דאיהו נשמר בשעת גרירשין וגרש בענין שלא יפסיד כתובה. ריטב"ן ניגון מו: י. פי' והיה לחם לומר שהמוציא אשתו משום ששהה עשר שנים ולא ילדה שלא יחזיר עולמית, ויתרו בו מתחלה בכך כמו שתקנו במוציא אשתו משום איילונית. המג"ן. יא. דהכא אע"ג דלא אמר לה משום עקרות אני מוציאך כאילו אמר לה דמי דמסתמא אדעתא דהכא גרש כיון דלא יהיב לה כתובה ואין בידו לבדוק, אבל גבי ספק איילונית בגיטין מדהו"ל למיבדק ולא בדק ש"מ דבכל ענין גמר ומגרש לה אם לא שפירש בהדיא. תוס' כרש"ש. יב. וה"מ אמרינן לה שתיקותיך יפה ליך מדיבורך שלפי דבריך שאת תובעת כתובה את אומרת דמעיקרא הוא בבריאת ונמצא הגט בטל, אלא אמרינן השתא הוא בבריאת ולכך הגט כשר ומטעם זה נמי אין לה כתובה. תוס' כרש"ש. יג. וכי איגלי מילתא שלידה נמצא שמעולה לא היתה איילונית. ר"פ. והא דאמרינן דשרה אמנו איילונית היתה, אין מזכירין מעשה ניסים. תוס' כרש"ש גיטין מו: יד. ומשמיא הוא דמסו לה. נדה יפ: תוד"ה אילו. יט. [ד]כיון שנתרפאת הרי היה מועיל לה סם רפואה. גיטין מו: תוד"ה אומר. יט. כראמרינן לעיל שהתה עמו עשר שנים ולא ילדה יוציא ויתן כתובה. ת"י הפלס. יז. דכיון דאיהו בביאה ידע ביורה כחץ לא ידע משקרא. ריטב"ש. יח. [ד]הכי קאמרה אלהים עד בירי ובינך דקושטא קאמינא שדבר זה אין ידוע בו אלא ה'. ר"ן נדרים 5: יט. דאמרינן לה זילי לא מפקרת אלא ע"כ בבאה מחמת טענה איירי התם. תוס' כרש"ש שם. כ. שיש קצת הוכחות בדבר שהיא אומרת אמת. תוס' נדרים 5: כא. דאומרת שהיא רוצה לעמוד תחתיו דאז ליכא חששא דשמא נתנה עיניה באחר. שם. כב. ומיהו קשה א"כ היכי משכחת לה דנשאת לשלישי תצא בלא כתובה לעולם תערים ותאמר שאינו יורה כחץ, וי"ל כגון שיש לו בנים מאשה אחרת, ומיירי שמתו דאם היו קיימין לא אמר שתצא, והתם כי אמרה מינה לאו כל כמינה. שם. כג. ולא לבטל הנישואין לאלתר ע"י מקח טעות. תוס' כרש"ש.

קיז א מיי' פ"ו מהלכות מזקי ממון הלכה ח:

קיח ב מיי' פט"ו מהלכות אישות הלכה יד סמג עשין מט טוש"ע אה"ע סימן קנד סעיף ח [וכתב אלפס עוד סוף פ"ז לכתובות דף קנ.]:

קיט ג טוש"ע שם סעיף יח:

קכ ד שם סעיף יט:

קכא ה ו מיי' שם [ה"מ וה"עין] טוש"ע שם סעיף ו:

קכב ז מיי' פי"ד שם סמג שם טוש"ע אה"ע סימן ח סעיף ט ו סימן עו סעיף ז:

תוס' חד מקמאי

אמר אזול ואנסיב אתתא ואבדוק נפשאי אמר רב [אמי] אף בזו יוציא ויתן כתובה לפי' רב אחא משבחא ולפי' המאור איכא לפרושי דאמילתא דלעיל קאי דאמרה איהי מינה ואמר איהו אזול ואבדוק נפשאי דאנסיב אתתא ואם יהיה לו בנים ממנה נמצאו דבריה בדאים. אבל לפי אבא מרי ז"ל לאו אמילתא דלעיל קאי דא"כ היכי קאמר ר' אמי אף בזו יוציא ויתן כתובה דהא במילתי' דלעיל לית לה כתובה אלא אמתני' קאי דקתני שהה עמה עשר שנים אינו רשאי ליבטל ויוציא ויתן כתובה. אמר הבעל לא אגרשנה אלא אזול ואבדוק נפשאי ואם יהיו לו בנים ממנה א"ר [אמי] יוציא ויתן כתובה. **הוא אומ' הפילה בתוך עשר ולא אוציא** והיא אומרת לא הפלתי ויש לב"ד לכופו ולהוציא מידו א"ר אמי אף בזו היא נאמנת דאם איתה דאפלה נפשה בעקרתא לא מחזקא ואם נשאת לשלישי ואמרה איהי אפילי' ויש לי כתובה והוא אומר לא הפילה ולית לה כתובה בכה"ג מאי בעל מהימן. [ו]ואי אמרת נמי הפלת כלומר ויש לה כתובה והוא אומר לא הפילה כלל מסת' דאיתו נאמן ולא אמרי' בהא נפשה בנפלנית לא מחזקה להוציא כתובה מידו. ומאי דפי' הרב אלפס בהיא אמרה מינה לענין כתובה קא' כדין מנה לי בידך והלה אומר איני יודע. לא נהיר דהיכא דאמר הוא מינה דבעי לאפוקי בלא כתובה דראי כגון דאומר מינה קודם נישואין דאי בשעת נישואין היתה ראויה לבנים ולבתר הכי אינה ראויה לא מפסדה כתובה בהם דנסתחפה שדהו [וא"כ] איכא לעיוני דהא

[ו]) נראה ל"ל בסה"מ מאי אי בעל מסימן אי דיש מסימנה ומסתבר לפיהו מסימן וכו'.

מוסף תוספות

א. והלא משעה ששהתה עם השני עשר ולא ילדה דהוחזקה זו ואעפ"כ יהבת לה כתובה כי נשאת לשלישי ולא היו לה בנים מאי נתחדש בה שאתה בא להוציא ממנה כתובה שכבר נטלה משני. רשב"ם. ב. דאע"ג שבתרי זימני הוי חזקה לא מהני לשלם עד נגיחה רביעית. ר"ש. ג. ואי הוה פרשינן דהא דאין לה כתובה מן השלישי דקנסא הוא דקנסו רבנן משום שנשאת לו באיסור כמו שקנסוה בשניות (לקמן פה:) הוה ניחא שיש לה כתובה מן השני שהרי נישואי היתר היו שלא היתה חזקה שלה ידועה, אבל אי אפשר לומר כן מדקבעי בסמוך נשאת לרביעי והיו לה בנים מהו דתתבעיה לשלישי, ואמאי תתבעיה מ"מ באיסור נשאת לו, אבל אי טעמא משום דלענין ממון לא מחזקינן לה אלא בתלתא זימני אע"פ שבאותה שעה היתה

מוחזקת לה בעקרה מ"מ כשילדה מן הרביעי איגלאי מילתא שלא היתה עקרה ומשום שלא זכה ליבנות ממנה הוה וחייב ליתן לה כתובה. תוס' כרש"ש. ד. [ו]אי לאלתר אמאי אין לה כתובה והלא לא הוחזקה אלא בתרי זימני. ר"ש. ה. שבשעה שנישאת לא היתה עקרה. ר"ש. ו. שאין הטבע מספיק אלא במוחזקת אבל במציאה מיד בעולה עליה להביא ראיה שהרי הוחזקה. המג"ר. ואפשר דאם לא הספיקה לבבות מן השני עד שנשאת לשלישי ולא היו לה בנים שאינה גובה ממנו. רשב"ם. ועי' ריטב"ן. ז. אע"ג דבהחזה שעתה אטעיתיה שלא היה ידוע הכשר שלה. תוס' כרש"ש. ח. שהרי בשעה שגרישה אומרים לו הוי ידוע שלא תוכל להחזירה הילכך אם יבא הבעל היום או למחר לערער אומרים לו ולהלא כבר הזהרנו בך שלא תוכל להחזירה, וא"כ בכל ענין גרישה. ר"ש. ט. משום דהאי גברא בשעת גרירשין לא גרש על דעת להפסיד כתובה וכו' וכי אם רבנן החמירו עליו שלא יהא מקלקל לה אבל להפסידו לפרוע כתובה כולי האי לא עבדי ליה כיון דאיהו נשמר בשעת גרירשין וגרש בענין שלא יפסיד כתובה. ריטב"ן ניגון מו: י. פי' והיה לחם לומר שהמוציא אשתו משום ששהה עשר שנים ולא ילדה שלא יחזיר עולמית, ויתרו בו מתחלה בכך כמו שתקנו במוציא אשתו משום איילונית. המג"ן. יא. דהכא אע"ג דלא אמר לה משום עקרות אני מוציאך כאילו אמר לה דמי דמסתמא אדעתא דהכא גרש כיון דלא יהיב לה כתובה ואין בידו לבדוק, אבל גבי ספק איילונית בגיטין מדהו"ל למיבדק ולא בדק ש"מ דבכל ענין גמר ומגרש לה אם לא שפירש בהדיא. תוס' כרש"ש. יב. וה"מ אמרינן לה שתיקותיך יפה ליך מדיבורך שלפי דבריך שאת תובעת כתובה את אומרת דמעיקרא הוא בבריאת ונמצא הגט בטל, אלא אמרינן השתא הוא בבריאת ולכך הגט כשר ומטעם זה נמי אין לה כתובה. תוס' כרש"ש. יג. וכי איגלי מילתא שלידה נמצא שמעולה לא היתה איילונית. ר"פ. והא דאמרינן דשרה אמנו איילונית היתה, אין מזכירין מעשה ניסים. תוס' כרש"ש גיטין מו: יד. ומשמיא הוא דמסו לה. נדה יפ: תוד"ה אילו. טו. [ד]כיון שנתרפאת הרי היה מועיל לה סם רפואה. גיטין מו: תוד"ה אומר. טו. כראמרינן לעיל שהתה עמו עשר שנים ולא ילדה יוציא ויתן כתובה. ת"י הפלס. יז. דכיון דאיהו בביאה ידע ביורה כחץ לא ידע משקרא. ריטב"ש. יח. [ד]הכי קאמרה אלהים עד בירי ובינך דקושטא קאמינא שדבר זה אין ידוע בו אלא ה'. ר"ן נדרים 5: יט. דאמרינן לה זילי לא מפקרת אלא ע"כ בבאה מחמת טענה איירי התם. תוס' כרש"ש שם. כ. שיש קצת הוכחות בדבר שהיא אומרת אמת. תוס' נדרים 5: כא. דאומרת שהיא רוצה לעמוד תחתיו דאז ליכא חששא דשמא נתנה עיניה באחר. שם. כב. ומיהו קשה א"כ היכי משכחת לה דנשאת לשלישי תצא בלא כתובה לעולם תערים ותאמר שאינו יורה כחץ, וי"ל כגון שיש לו בנים מאשה אחרת, ומיירי שמתו דאם היו קיימין לא אמר שתצא, והתם כי אמרה מינה לאו כל כמינה. שם. כג. ולא לבטל הנישואין לאלתר ע"י מקח טעות. תוס' כרש"ש.